

Ks. Artur Malina

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Teologiczny
malina@naos.pl

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/BPTh.2016.012>

9 (2016) 2: 25–40

ISSN (print) 1689-5150

ISSN (online) 2450-7059

Trzy namioty oraz inna gościnność (Mk 9,2–13)

Three tents and other hospitality (Mk 9:2–13)

Streszczenie. Na pytanie, dlaczego Piotr zaproponował postawić trzy namioty, gdy Jezus został przemieniony, a Eliasz z Mojżeszem ukazali się uczniom, udzielano różnych odpowiedzi w dziejach interpretacji tego tekstu. Większość komentatorów nie rozróżnia dostatecznie między Markową narracją o wydarzeniu, która koncentruje się na formacji uczniów Jezusa, a opowiadaniem o Nim w pozostałych Ewangeliach. Teofania koryguje braki w rozumieniu przez Piotra własnej roli jako ucznia. Zadaniem uczniów nie jest zaoferowanie materialnej gościnności niebiańskim postaciom, lecz przyjęcie Syna Bożego i słuchanie Go.

Abstract. The question, why Peter proposed to make three tents when Jesus was transfigured and Elijah with Moses appeared to the disciples, has received various answers in the history of the interpretation of this text. Most commentators do not distinguish enough between the Markan narration of the event, concentrated on the formation of Jesus' disciples, and its stories in the other Gospels. The theophany corrects Peter's misunderstanding of his own role as disciple. The task of the disciples is not to address a material hospitality to the heavenly figures, but to receive the Son of God and to listen to Him.

Słowa kluczowe: Ewangelia Marka; gościnność; przemienienie Jezusa; uczniowie; Mk 9,2–13.

Keywords: Gospel of Mark; hospitality; transfiguration of Jesus; disciples; Mark 9:2–13.

Jakie znaczenie ma wypowiedź Piotra na górze przemienienia? Egzegeci nie są zgodni w odpowiedzi na pytanie, co wyraża zamiar postawienia namiotów dla Jezusa, Mojżesza i Eliasza, a niektórzy nawet rezygnują z określenia celu tej

propozycji¹. Niejasności wynikają z harmonizowanie paraleli synoptycznych, a zwłaszcza – w przypadku Ewangelii Marka – z niedostrzegania przypisanej uczniom roli pierwszoplanowych uczestników tego wydarzenia.

1. Uczniowie jako protagoniści w narracji

Marek łączy ściśle doświadczenie uczniów na górze z podążeniem za Jezusem do Jerozolimy (8,27–10,52). Droga ta stanowi czas i przestrzeń ich formowania przez Niego. Główne współrzędne opowiadania o przemienieniu – oznaczenia czasu, miejsca i osób – nie tylko pomagają rozpoznać granice perykop, lecz także służą powiązaniu tej narracji z sekcją Ewangelii, która przedstawia kształtowanie uczniów na tej drodze.

Precyzyjna informacja o upływie sześciu dni jest znaczącą wzmianką na początku narracji o przemienieniu. Jej szczególny charakter uwidacznia się w porównaniu zarówno z poprzednimi określeniami chronologicznymi, jak i z następnymi – aż do opowiadania o męce, śmierci i zmartwychwstaniu². Dokładna wzmianka o liczbie dni wyodrębnia przedstawioną scenę z sąsiednich epizodów. Jej wyjątkowość polega też na tym, że w tak określonym upływie czasu narrator nie umieszcza żadnego innego epizodu. Wcześniejsza działalność Jezusa jest opowiedziana bez podobnych przedziałów czasowych³.

Wzmianka o liczbie dni łączy przedstawione wydarzenie z ważnym etapem w formacji Jego uczniów. Samo wyrażenie, „po sześciu dniach” (μετὰ ἡμέρας ἕξ), wydaje się jasne: przedstawione w perykopie fakty mają miejsce siódmego dnia. Takiemu znaczeniu odpowiadałoby sformułowanie w trzeciej Ewangelii: „około ósmego dnia” (Łk 9,28: ὠσεὶ ἡμέραι ὀκτώ)⁴. Wielkość ta wyni-

¹ Brak konsensusu sugeruje wyrażenie „dotychczasowe propozycje wyjaśnień” („bisherige Auslegungsvorschläge”) oznaczające stan badań w R. Pesch, *Das Markusevangelium*. II. Teil, s. 75 przyp. 18.19. Szereg cytatów egzegetów, którzy przyznają się do bezradności wobec tej kwestii, w najnowszej monografii o przemienieniu przytacza A. Wypadło, *Die Verklärung Jesu nach dem Markusevangelium*, s. 192, przyp. 421.

² Przed 14,1 nie występuje nigdzie indziej tak dokładne oznaczenie czasu. Od tego stwierdzenia o wyjątkowości sformułowania rozpoczyna wyjaśnianie perykopy jeden z najbardziej wpływowych komentarzy do drugiej Ewangelii: V. Taylor, *The Gospel According to St. Mark*, s. 388.

³ Ta wyjątkowość oznaczenia na tle wcześniejszych określeń czasu jest zilustrowana przykładami w A. Malina, *Dlaczego uczniowie nie mogli opowiadać o przemienieniu Jezusa?*, s. 21–22.

⁴ Podobnie Łukasz, także w innych miejscach swoich dwóch ksiąg, podaje w przybliżeniu liczby odnośnie do: lat Jezusa (Łk 3,23); adresatów cudu rozmnożenia chlebów

kałaby z traktowania liczby „sześć” jako nieuwzględniającej dnia pierwszego i ostatniego. Wyrażenie *μετὰ ἡμέρας ἕξ* przypomina analogiczną konstrukcję w zapowiedziach losu Syna Człowieczego, która oznacza dzień zmartwychwstania Jezusa: *μετὰ τρεῖς ἡμέρας* (8,31; 9,31; 10,34). W dwóch innych synoptykach określenie czasu oznacza dzień zmartwychwstania jako trzeci: *τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ* (Mt 16,21; 17,23; 20,19⁵; Łk 9,22; 18,33; 24,7.46)⁶. Określenie to weszło do wyznań wiary, jak to potwierdza pierwotny kerygmat apostołski (Dz 10,40; 1 Kor 15,4). Przez analogię zatem z tym określeniem czasu wyrażenie użyte na początku perykopy oznacza raczej dzień szósty⁷ niż siódmy.

Informacja chronologiczna o upływie sześciu dni do przemienienia umieszcza wydarzenie na drodze Jezusa do Jerozolimy (8,27–10,52). Rzeczownik „droga” (*ὁδός*) powtarza się często w tej sekcji Ewangelii (8,27; 9,33.34; 10,17.32.46.52)⁸. Ostatecznym celem tego ich przemieszczania się jest Jerozolima. Dwukrotna wzmianka o niej pojawia się w związku z zapowiedzią o losie Syna Człowieczego (10,32.33). Słowa Jezusa o męce, śmierci i zmartwychwstaniu napotykać opór i niezrozumienie u uczniów (8,31–34; 9,30–32; 10,32–34). Jak podczas przepraw łodzią przez jezioro, gdy znajdowali się sami z Jezusem, mieli oni trudności w rozumieniu i wykonywaniu Jego poleceń⁹, tak na drodze do Jerozolimy reagują z lękiem i sprzeciwem na Jego słowa o przyszłym losie Syna Człowieczego. Na te trudności odpowiadają Jego słowa do nich skierowane i działania wobec nich.

Jezus zabiera i wyprowadza Piotra, Jakuba i Jana. Przed każdym imieniem występuje rodzajnik określony. Trzecia Ewangelia wymienia ich imiona bez rodzajników (Łk 9,28). Natomiast w paraleli pierwszej Ewangelii wspólny ro-

(Łk 9,14); upływu czasu między drugim a trzecim zaparciem się Piotra (Łk 22,59); godziny zapanowania ciemności nad całą ziemią (Łk 23,44). Tak samo informuje o oddaleniu się Jezusa od uczniów na Górze Oliwnej (Łk 22,41); liczbie zgromadzonych w wieczniku (Dz 1,15) i ochrzczonych w dzień Pięćdziesiątnicy (Dz 2,41); godzinie widzenia przez Korneliusza anioła Bożego (Dz 10,3); liczbie ochrzczonych przez Pawła w Efezie (Dz 19,7).

⁵ Przeciwnicy Jezusa przypominają o Jego zapowiedzi w formie bliskiej wyrażeniu w Ewangelii Marka, kiedy od Piłata się domagają, by zabezpieczył grób aż do trzeciego dnia: *ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας* (Mt 27,64).

⁶ Wyrażenie *μετὰ τρεῖς ἡμέρας* jest synonimem *τῆ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν* u Józefa Flawiusza: *Ant.* 7, 280–281; 8, 214. 218.

⁷ Za tym znaczeniem opowiadają się m.in.: H.B. Swete, *The Gospel According to St. Mark*, s. 187; M.-J. Lagrange, *Évangile selon Saint Marc*, s. 228.

⁸ Odnosi się on wyraźnie do przemieszczeń Jezusa z uczniami albo obecność uczniów wynika z innych danych narracji.

⁹ W poprzedniej sekcji występują trzy powiązane ze sobą sceny, które ukazują Jezusa i uczniów przeprowadzających się w łodzi przez jezioro (4,35–41; 6,45–52; 8,13–21).

dzajnik, który znajduje się tylko przed pierwszym imieniem, odnosi się także do dwóch następnych zabranych przez Jezusa na górę (Mt 17,1)¹⁰. Podobnie – z rodzajnikiem przed każdym członem – wyróżnia wysłane przez sanhedryn dwa ugrupowania: „niektórych z faryzeuszów i herodianów” (12,13: τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν)¹¹. Ewangelista zazwyczaj stawia rodzajniki przed nazwami grup odpowiedzialnych za działania przeciw Jezusowi¹². Kiedy jednak chce zaznaczyć wiodącą rolę jednej grupy, wtedy umieszcza jeden rodzajnik przed jej nazwą (15,1: οἱ ἀρχιερεῖς), zaś drugi przed połączeniem w wyrażeniu przyimkowym odnoszącym się do dwóch pozostałych grup (μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων). Umieszczając rodzajnik przed każdym

¹⁰ Niektóre złożenia z osób – pojedynczych lub kategorii desygnatów osobowych i nie-osobowych – są traktowane jako całość, dlatego rodzajnik występuje tylko przed pierwszym członem: τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους (Łk 14,3); τὰς πλατείας καὶ ῥύμας (Łk 14,21); τὰς φίλας καὶ γείτονας (Łk 15,9); τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν (Ef 2,20); τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ ὕψος καὶ βάθος (Ef 3,18); ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει (Flp 1,7); τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογήν (2 P 1,10). Por. A.T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament*, s. 787. Niektóre przykłady przytoczone w tej gramatyce niedokładnie odpowiadają podanej regule – np. spór między faryzeuszami a saduceuszami (Dz 23,7: τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων; rodzajnik również przed drugim elementem mają niektóre rękopisy: H L 049 104 226^c 330 1241 1837 1854 2492).

¹¹ W pierwszej wzmiance o tych dwóch ugrupowaniach Marek posługuje się wyrażeniem przyimkowym: „faryzeusze z herodianami” (3,6: οἱ Φαρισαῖοι εὐθὺς μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν), informując o ich wyjściu w celu odbicia narady przeciw Jezusowi. Natomiast wysłanie dwóch grup wyróżnionych przez rodzajniki służy postawieniu rozmówcy w sytuacji, z której każde wyjście przyniesie szkodę odpowiadającemu na ich pytanie: „Czy wolno płacić podatek Cesarowi, czy nie? Mamy płacić czy nie płacić?”. Aprobując podatek, Jezus uczyniłby sobie wroga z antyrzymskiej większości słuchaczy, która jest reprezentowana przez faryzeuszy, a zatem utraciłby poparcie ludu, które utrudniało zatrzymanie Jezusa (11,18; 12,12; 14,1–2). Natomiast występując przeciwko daninie, zostałyby usunięty przez Rzymian jako burzyciel ładu politycznego, na którym zależało zwolennikom Heroda. Przy obydwu odpowiedziach pytający osiągnęliby swój ukryty cel: eliminację rozmówcy. Obecność rodzajników podkreśla przynależność pytających o podatek do dwóch grup mających wprawdzie odmienne poglądy na temat konieczności płacenia władzy rzymskiej tej daniny, to jednak zjednoczonych w działaniach przeciw Jezusowi.

¹² Dotyczy to zarówno zapowiedzi losu Syna Człowieczego (8,31: ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων; 10,33: τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματέουσιν), jak i narracji o wystąpieniach grup sanhedrynu (11,18: οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς; 11,27: οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι; 14,1: οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς; 14,43: παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων). W miejscach paralelnych zapowiedzi (Mt 16,21; 20,18; Łk 9,22) rodzajnik występuje tylko przed pierwszym członem kombinacji. Ewangelisci w ten sposób ukazują wymienione ugrupowania jako całość zjednoczoną w działaniach przeciw Jezusowi; por. A. Malina, *Gli scribi nel Vangelo di Marco*, s. 44.

imieniem, narrator uwydatnia udział tych trzech uczniów w opowiadanych zdarzeniach. We wcześniejszej wzmiance o zabrananiu tych samych uczniów rodzajnik znajduje się tylko przed pierwszym imieniem (5,37). Ich rola w pomieszczeniu, w którym znajdowała się córka Jaira, nie jest jednak tak samo wyróżniona, jak to jest w przypadku ich udziału w wydarzeniach na górze.

Tylko tutaj ich imiona występują w jednym zdaniu zaraz po imieniu „Jezus”. Pierwszy raz są imiennie wyróżnieni jako oddzieleni od pozostałych apostołów w opowiadaniu o wskrzeszeniu córki Jaira (5,37). Ich obecność w tamtej scenie oraz tutaj łączy się z nałożonym przez Niego na nich zobowiązaniem. W obydwu przypadkach są bowiem oni wezwani do zachowania milczenia o tym, czego stali się naocznymi świadkami (5,43; 9,9). W ostatniej scenie oddzielenia ich od innych uczniów Jezus, zamiast wydania nakazu milczenia, ponawia On wezwanie do czuwania i modlitwy i sam daje przykład zjednoczenia ze swoim Ojcem, objawiając w pełni swoją tożsamość Syna posłusznego woli Ojca (14,32–42)¹³. W pierwszym przypadku Jezus nie pozwala towarzyszącym Mu osobom wejść do domu Jaira oprócz Piotra, Jakuba i Jana oraz rodziców dziecka. W narracji o przemienieniu Jego działania względem nich są ujęte bardziej pozytywnie: Jezus ich zabiera z sobą i zaprowadza na górę.

Pierwsze dwa czyny Jezusa dotyczą Jego uczniów¹⁴: „Jezus bierze Piotra, Jakuba i Jana i zaprowadza ich na górę wysoką osobno samych” (9,2)¹⁵. Pierwszą czynność oznacza czasownik „brać” (παραλαμβάνειν). W Ewangelii Marka jej przedmiotem są: Jezus, którego uczniowie zabierają do łodzi (4,36); Piotr, Jakub i Jan razem z rodzicami zmarłej dziewczynki, zabrani przez Niego do pomieszczenia, w którym ona się znajdowała (5,40); ci sami trzej uczniowie wzięci przez Niego, by razem z Nim czuwali (14,33); Dwunastu wziętych przez Niego ku sobie przed kolejną zapowiedzią o losie Syna Człowieczego (10,32). Osoby te są oddzielone od innych wymienionych w tym samym lub poprzed-

¹³ Gdy Jezus siada naprzeciwko świątyni widzianej ze zbocza Góry Oliwnej, wówczas z pytaniem o czas jej zniszczenia zbliżają się do Niego czterej uczniowie powołani na samym początku: Piotr, Jakub, Jan i Andrzej (14,3–4; por. 1,16–20). W odróżnieniu od powołania i ustanowienia apostołów Andrzej jest wymieniony na czwartym miejscu.

¹⁴ Tryb oznajmujący tych czasowników odróżnia się od konstrukcji u Łukasza, która na pierwszym planie nie ukazuje działań skierowanych do uczniów, ale wejście na górę Jezusa w celu modlitwy: „zabrawszy Piotra, Jakuba i Jana, wstał na górę, by się pomodlić” (Łk 9,28).

¹⁵ Zabranie trzech uczniów przypomina pewien szczegół poprzedzający wskrzeszenie córki Jaira. Ze wszystkich towarzyszących osób Jezus zabiera z sobą tych samych trzech uczniów i wchodzi z nimi do domu przełożonego synagogi, zaś nie pozwala wejść innym (5,37). Natomiast zabranie trzech uczniów na górę przemienienia jest opisane wyłącznie pozytywnie – bez wzmianki o powstrzymaniu innych osób.

nim zdaniu¹⁶. Na znaczenie tej czynności wskazuje również użycie czasownika w czasie teraźniejszym historycznym¹⁷.

Czas terażniejszy historyczny dwóch czasowników παραλαμβάνει i ἀναφέρει wyróżnia oznaczone przez nie działania Jezusa na tle następujących wydarzeń i czynności¹⁸, które występują w aoryście, czyli w formie nieokreślonego czasu przeszłego. W tej narracji jeszcze tylko jeden akt jest w ten sposób scharakteryzowany: reakcja Piotra na teofanię (9,5). Czas ten jest używany przez Marka ok. 150 razy. Wyraźniej niż tryb oznajmujący aorystu wskazuje on na działania przełomowe w sekwencji wydarzeń¹⁹. Ewangelista używa w innych miejscach czasownika ἀφέρειν, od którego pochodzi ἀναφέρειν, na oznaczenie prowadzenia chorych osób do Jezusa (1,32; 2,3.4; 6,55; 7,32; 8,22; 9,19.20)²⁰ albo do Jego uczniów (9,17) w celu ich uzdrowienia²¹. Powtórzenie dopełnienia bliższego po obydwu czasownikach – po pierwszym są wymienione ich imiona, zaś po drugim występuje zaimek osobowy „ich” (αὐτούς) – uwydatnia ich rolę jako adresatów tych dwóch czynności²².

¹⁶ W tym znaczeniu przedmiotem tej czynności w Septuagincie jest Balaam zabierany przez Balaka (Lb 22,41; 23,14.27.28; natomiast w Lb 23,20 jest użyty w stronie biernej, pełniąc funkcję *passivum divinum*: prorok jest zabrany przez Boga, by błogosławić). Ten sam przekład używa tego czasownika również na oznaczenie brania z sobą lub ku sobie domowników i innych bliskich (Rdz 22,3; 31,23; 45,18; 47,2).

¹⁷ Za wyjątkiem jednego przypadku użycia go w imiesłowie aorystu (10,32).

¹⁸ Por. S.E. Porter, *Idioms of the Greek New Testament*, s. 31. Ta forma występuje rzadko na początku narracji. Zazwyczaj ewangelista stosuje ją dla podkreślenia wagi jednej czynności na tle innych, już wcześniej przedstawionych, zazwyczaj w aoryście. Na początku perykopy taki emfaticzny czas historyczny posiada wzmianka o wyprowadzeniu Jezusa przez Ducha Świętego na pustynię (1,12) oraz o Jego wstąpieniu na górę i wezwaniu tych, których On chciał (3,13). Między tymi tak zaakcentowanymi przemieszczeniami można dostrzec jeszcze jeden paralelizm. Ich cele – pustynia i góra – uważane były od dawna za miejsca zarówno odosobnienia od ludzi, jak i bliskości do Boga. Te przestrzenie oddzielające od innych i umożliwiające zbliżenie się do Boga są scenami innych perykop: Jezus udaje się na miejsce pustynne oraz na górę, aby się modlić (1,35; 6,46; także przemienienie dokonuje się na górze – 9,2.9).

¹⁹ Funkcja tego czasu jest jeszcze bardziej wyróżniona w pierwszej Ewangelii; por. W. Schenk, *Das Präsens Historicum*, s. 464–475.

²⁰ Przyprawdzają do Niego także dzieci, by On je dotknął (10,13).

²¹ Czasowniki utworzone od „prowadzić” oznaczają czynności mające za przedmiot dziecko, zwierzę, niewidomego i innych chorych mających trudności w samodzielnym poruszaniu się; por. R.G. Bratcher, E.A. Nida, *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, s. 272.

²² Podobnie przed ustanowieniem Dwunastu, które również ma miejsce na górze (3,13), dwa pierwsze działania Jezusa są zaakcentowane przez użycie czasu teraźniejszego historycznego: „wstępuje” (ἀναβαίνει) i „przywołuje” (προσκαλείται). Konstrukcja zdania,

Wyróżnienie uczniów jest oznaczone przez podwójne określenie: „osobno samych” (κατ’ ἰδίαν μόνους). Wyrażenie przyimkowe κατ’ ἰδίαν, używane z elipsą nieznanego rzeczownika²³, oznacza, że w miejscu, do którego są oni zabrani, nie znajdowały się inne osoby, a nie że ono było całkowicie bezludne²⁴. Uczniowie są zabrani przez Jezusa, by znaleźć się oddzielnie, odseparowani od innych uczniów oraz od tłumu, którzy byli adresatami mowy Jezusa, przytoczonej w poprzednim fragmencie (8,34–9,1)²⁵. To odseparowanie jest uwydatnione przez przymiotnik „sam” (μόνος). W tym sensie jest on użyty jako przydawka Jego imienia na zakończenie teofanii, kiedy jest mowa o tym, że jej adresaci nie zobaczyli już nikogo innego oprócz „samego Jezusa z nimi” (9,8). Wskazuje on na to, że nawet inni uczniowie nie znajdowali się z nimi²⁶.

Uczniowie są więcej niż tylko biernymi świadkami przemienienia, lecz również jego adresatami, a nawet głównymi bohaterami²⁷. Jezus natomiast jest prawie cały czas bierny, tak jak był w chrzcie w Jordanie i podczas kuszenia na pustyni (1,9–13), tak jak będzie bierny w męce i śmierci (14,53–16,6). W prze-

które otwiera opowiadanie o ustanowieniu Dwunastu, nie przedstawia na pierwszym planie adresatów tych dwóch aktów. Po pierwszym orzeczeniu, który jest czasownikiem nieprzechodnim odnoszącym się do ruchu podmiotu, wskazany jest cel przemieszczenia się Jezusa: „na górę” (εἰς τὸ ὄρος), zaś po drugim są wprowadzicie wskazane osoby, ale ich tożsamość jest określona względem Jego aktywności: „tych, których chciał On sam” (οὓς ἤθελεν αὐτός).

²³ Por. J.H. Moulton, N. Turner, *A Grammar of New Testament Greek*, vol. III: *Syntax*, s. 18. Wyrażenie to jest typowe dla drugiej Ewangelii (jeszcze w 4,34; 6,31.32; 7,33; 9,28; 13,3). W Mt występuje 6 razy (0,33 na 1000 wyrazów), Mk – 7 (0,62 na 1000), Łk 2 (0,1 na 1000), J – ani razu.

²⁴ To rozróżnienie trafnie przedstawia M.-J. Lagrange, *Évangile selon Saint Marc*, s. 228.

²⁵ Jej adresat jest zdefiniowany we wprowadzeniu narracyjnym do tego nauczania – 8,34: „tłum razem z Jego uczniami” [τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ]).

²⁶ Wyrażenie κατ’ ἰδίαν w innych przypadkach służy bowiem tylko zaznaczeniu oddzielenia wszystkich uczniów od reszty adresatów działalności (por. 4,34; 6,31–32; 7,33; 9,28; 13,3). Zatem nie chodzi tylko o to, że Jezus i trzej uczniowie znajdowali się razem – w ten sposób R.G. Bratcher, E.A. Nida, *A Translator’s Handbook on the Gospel of Mark*, s. 272: „the four were together, not that the three disciples were led off the side”.

²⁷ Rolę uczniów jako protagonistów przemienienia trafnie rozpoznaje B. Witherington, *The Gospel of Mark*, s. 262. Zwraca on jednocześnie uwagę na to, że narracja nie może być traktowana jako antycypacja opowiadania o ukazywaniu się Zmartwychwstałego, gdyż w odróżnieniu od chrystofanii paschalnych Jezus pozostaje w niej bierny, obecny jest od samego jej początku, pojawiają się dwie postacie ze Starego Testamentu, co jest nietypowe dla takich opowiadań, uczniowie nie rozpoznają prawdziwej tożsamości Jezusa, a samo przemienienie ma charakter tymczasowy (tamże, s. 262–263). W kontraście do spotkań ze Zmartwychwstałym teofania na górze nie rozprasza wątpliwości uczniów; por. R.J. Kernaghan, *Mark*, s. 169.

mienieniu wszystko dzieje się nie tylko wobec uczniów, ale przede wszystkim dla nich: „został przemieniony wobec nich” (9,2); „ukazał się im Eliasz z Mojżeszem” (9,4); „stał się obłok osłaniający im” (9,7); „zaraz potem, gdy rozglądali się dokoła, nikogo już nie ujrzeli, lecz samego Jezusa z nimi” (9,8)²⁸.

2. Propozycja Piotra

Reakcja ucznia jest przedstawiona w dwóch częściach. Ewangelista najpierw przytacza ją jako odpowiedź oraz podaje jej treść w mowie niezależnej. Następnie w dwóch zdaniach wskazuje na jej przyczynę.

Wypowiedź Piotra jest przedstawiona zaraz po wzmiance o Eliaszu z Mojżeszem, którzy rozmawiają z Jezusem. Na to bezpośrednie odniesienie do ich obecności wskazuje wprowadzenie narracyjne do wypowiedzi ucznia: „odpowiedziawszy Piotr mówi Jezusowi” (ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ). Czasownik ἀποκρίνεσθαι nie oznacza odpowiedzi w sensie ścisłym: uczeń nie jest przez nikogo pytany. Stąd imiesłów jest uznany za zbyt techniczny przez gramatyki i komentarze oraz w wielu przekładach²⁹. Wypowiedź Piotra nie tyle wnosi coś nowego³⁰, ile stanowi jego reakcję na wydarzenia bezpośrednio poprzedzające i przez niego postrzegane³¹.

Marek umieszcza czasownik główny w czasie teraźniejszym historycznym: „mówi (λέγει). Zaakcentowanie reakcji Piotra jest identyczne w dwóch innych tekstach: w odpowiedzi na pytanie o zdanie uczniów na temat tożsamo-

²⁸ W trzeciej Ewangelii zdarzenia są przedstawione bez wskazania ich adresatów: „wygląd Jego twarzy stał się różny, a jego szata biała promieniująca” (Łk 9,29); „oto dwaj mężowie rozmawiali z Nim [...] którzy będąc ukazani w chwale, mówili o Jego odejściu” (Łk 9,30–31). Por. A. Malina, *Dlaczego uczniowie nie mogli opowiadać o przemienieniu Jezusa?*, s. 24.

²⁹ Por. J.H. Moulton, W.F. Howard, *A Grammar of New Testament Greek*. vol. II: *Accidence*, s. 453; V. Taylor, *The Gospel According to St. Mark*, s. 390; A. Belano, *Il Vangelo secondo Marco*, s. 613. Słowa wprowadzane przez połączenie tego imiesłowu z *verbum dicendi* nie są poprzedzone przez pytanie wymagające odpowiedzi również w innych miejscach Ewangelii Marka (zob. też 11,14; 12,35)

³⁰ Por. R.G. Bratcher, E.A. Nida, *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, s. 275: „The Greek term *apokrithis*, often translated ‘answered’, may also designate the action of a person who breaks into a conversation or who introduces something new into the discourse – this is its use here, for Peter had not been asked any question”.

³¹ Poprawnie oddaje G. Perego, *Vangelo secondo Marco*, s. 187: „Pietro reagì dicendo”.

ści Jezusa (8,29)³²; w przypomnieniu słów skierowanych do drzewa figowego (11,21). Emfazę tę łatwiej dostrzec w porównaniu z ujęciami wystąpienia Piotra w manuskryptach oraz w tradycji synoptycznej. Czas terażniejszy historyczny występuje w licznych i dobrych rękopisach³³. Jednak w niektórych pojawia się lekcja: „Piotr rzekł” (ὁ Πέτρος εἶπεν)³⁴. Wariant z tym czasem gramatycznym jest obecny w paralelach synoptycznych, które stosują tryb oznajmujący aorystu: „Odpowiedziawszy zaś Piotr rzekł (εἶπεν) Jezusowi” (Mt 17,4); „Gdy oni³⁵ oddalali się od Niego, Piotr rzekł (εἶπεν) do Jezusa (Łk 9,33)”. Forma czasu terażniejszego odróżnia reakcję Piotra na przemienienie od innych wydarzeń na górze, które oznaczone są przez formy trybu oznajmującego aorystu. Jego propozycja postawienia namiotów przedstawia się na pierwszym planie – jest ona wyróżniona względem innych aktów.

W Ewangelii Marka uczeń nazywa Jezusa „rabbi” (ῥαββι, w 9,5; por. też 11,21; 14,45)³⁶, zaś według Łukasza tytułuje Go „nauczyciel” (ἐπιστάτης w Łk 9,33)³⁷. Z jednej strony taki sposób zwracania się do Niego oznacza, że rozmówcy zewnętrznie uznają Jego autorytet, zaś z drugiej strony ich wypowiedzi często zdradzają braki we właściwym poznaniu przez nich Jego osoby lub ich relacji do Niego (4,38; 5,35; 9,17.38; 10,17.20.35; 11,21; 13,1; Łk 5,5; 8,24.45; 9,49)³⁸. Czasem takie zwroty wyrażają tylko udawany szacunek (12,14.19; 14,45). Od tych tekstów paralelnych różni się tekst Mateusza z pozytywnym znaczeniem tytułu skierowanego przez Piotra do Jezusa: „Panie” (κύριε) (Mt 17,4). Wołacz ten jest zwrotem używanym przez Jego uczniów (Mt 8,21.25; 14,28.30; 16,22; 18,21; 26,22) albo potrzebujących pomocy dla siebie samych lub dla swoich bli-

³² Na podobieństwo semantyczne i syntaktyczne tych dwóch interwencji ucznia zwraca uwagę A. Wypadło, *Die Verklärung Jesu nach dem Markusevangelium*, s. 193.

³³ ⋈ A B C E F G H K L M N S U Y Δ Π Ω 2 33 35 118 157 579 1005 1071 2358 2372 Byz a c f ff² k q.

³⁴ Jest poświadczona przez mniejszą liczbę: D Θ 565 700 892 pc it (z orzeczeniem przed podmiotem w: p^{45vid} W^{supp}). Tej lekcji odpowiada forma z czasem przeszłym niedokonanym: „Piotr mówił” (ὁ Πέτρος ἔλεγε[ν]), którą mają: I 13 28 69 124 346 788 1582 f¹ f³.

³⁵ W paraleli Łukaszkowej zaimek oznacza Mojżesza i Eliasza.

³⁶ Zwrot niewidomego ῥαββουί (10,51) ma pozytywny wydźwięk z powodu wcześniejszego rozpoznania godności mesjańskiej Jezusa jako syna Dawida (10,47.48).

³⁷ Pojawia się tylko w Ewangelii Łukasza i w odróżnieniu od διδάσκαλος (Łk 6,40; 22,11) nie ma nigdy jednoznacznie pozytywnego znaczenia. Jego odpowiednikiem w tekście Marka jest διδάσκαλος (4,38; 9,38).

³⁸ W Łk 17,13 brzmi pozytywnie na ustach dziesięciu trędowatych, ale postępowanie dziewięciu z nich ujawnia ich niezrozumienie wartości uzdrowienia i godności cudotwórcy.

skich (Mt 8,2.6.8; 9,28; 15,22.25.27; 17,15; 20,30.31.33)³⁹. W pierwszej Ewangelii zwrot ten nie pojawia się na ustach Jego przeciwników, a wydźwięk tego tytułu jest pozytywny. W wersji Mateusza wypowiedź Piotra przedstawia się więc jako szczerza i odpowiednia dla ucznia. Ten jej pozytywny wydźwięk wzmacnia to, że uczeń uzależnia spełnienie swojej propozycji od woli Jezusa – tylko u Mateusza znajduje się warunek: „jeśli chcesz” (εἰ θέλεις)⁴⁰.

Konstrukcja accusativus cum infinitivo (καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι – „dobrze, że tu jesteśmy”), która występuje także w paralelach synoptycznych (Mt 17,4; Łk 9,33), oznacza, że przynajmniej uczniowie są podmiotem zdania z orzeczeniem bezosobowym⁴¹. Pierwsza osoba liczby mnogiej może odnosić się do wszystkich obecnych na górze, czyli do sześciu osób (Jezusa, Eliasza z Mojżeszem oraz trzech uczniów) lub przynajmniej do czterech (Jezusa jako adresata wypowiedzi Piotra i uczniów reprezentowanych przez przemawiającego). Może jednak ona określać samych uczniów. Użycie tej samej kategorii gramatycznej w następnym wersecie – Piotr proponuje, że sami uczniowie postawią namioty dla trzech centralnych postaci wydarzenia – sugeruje, że również tutaj jest ona użyta raczej w drugim znaczeniu⁴².

Co wyraża propozycja Piotra? Znaczenie to zależy od przedmiotu jej odniesienia. W wersjach paralelnych zajmuje ona odmienną pozycję w relacji do poprzednich aktów. Mateusz przedstawia ją w trybie oznajmującym aorystu jako wydarzenie następujące zaraz po samym przemienieniu Jezusa i ukazaniu się Mojżesza i Eliasza, natomiast Marek wyróżnia ją przez użycie czasu teraźniejszego historycznego. W ten sposób wskazuje na działania przełomowe w sekwencji faktów i działań. Przy takiej emfazie może nią być tylko zdarzenie bezpośrednio poprzedzające, a więc pojawienie się dwóch osób, które rozmawiają z Jezusem. W Starym Testamencie ich obecność kojarzy się z przykładami gościnności okazywanej przez tych, którzy przyjmują Mojżesza i Eliasza do własnych domów (Wj 2,16–22; 1 Krl 17,8–16). Dla Izraelitów

³⁹ Jego niewystarczalność nie wynika z braku rozpoznania godności Jezusa, lecz z konieczności wyciągnięcia konsekwencji dla własnego postępowania, które ma polegać na wypełnianiu woli Jego Ojca (Mt 7,21–22).

⁴⁰ Tego warunku nie ma w licznych i dobrych rękopisach tekstu Marka. Potwierdzona przez ogromną większość manuskryptów lekcja przedstawia propozycję ucznia jako bezwarunkową. Natomiast warunek z orzeczeniem w liczbie pojedynczej: (εἰ θέλεις, ποιήσω, jest poświadczony przez niektóre rękopisy oferujące często harmonizację z Ewangeliami bardziej czytanyymi i komentowanymi w starożytności: D W^{supp} (z ὧδε) b ff² i. Również ten wariant w Ewangelii Marka został wprowadzony pod wpływem wersji paralelnej (Mt 17,4).

⁴¹ Por. J.H. Moulton, N. Turner, *A Grammar of New Testament Greek*. Vol. III: *Syntax*, s. 149.

⁴² Por. R.G. Bratcher, E.A. Nida, *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, s. 275.

doskonałym pierwowzorem takiego postępowania jest gościnność Abrahama (Rdz 18,1-8). Jej modelowy charakter jest wzmocniony przez kontrast w narracji biblijnej między postawą patriarchy a postępowaniem mieszkańców Sodomy (Rdz 19,1-9)⁴³. Piotr nie tyle usiłuje zatrzymać Jezusa w swoim stanie chwalebny, który nie jest osiągnięty na drodze krzyża⁴⁴, ile w imieniu także pozostałych uczniów pragnie jednakowo⁴⁵ przyjąć każdego z trzech widzianych przez niego na górze.

W drugiej i trzeciej Ewangelii komentarze do wypowiedzi ucznia mają negatywny wydźwięk. Ten sens jest uwypuklony przez Marka, który umieszcza ją w dwóch zdaniach wyjaśniających: „Nie wiedział bowiem, co ma odpowiedzieć, przestraszeni bowiem stali się” (9,6). Motyw ignorancji przewija się w zarzutach Jezusa kierowanych do wszystkich uczniów (4,13; 7,18; 8,17-21). Łukasz podaje wzmiankę o ignorancji jakby tylko na marginesie – w zwrocie imiesłowowym: „nie wiedząc, co mówi” (Łk 9,33). Przez Mateusza nie jest ona scharakteryzowana jako wyraz niewiedzy powodowanej lękiem.

Lekcję „przestraszeni bowiem stali się” (ἐκφοβοὶ γὰρ ἐγένοντο) przedstawia mniejsza liczba rękopisów, ale o większej wartości⁴⁶. Wariant „byli bowiem przestraszeni” (ἦσαν γὰρ ἐκφοβοὶ) jest poświadczony przez większość manu-

⁴³ Podobny motyw kontrastu pojawia się w mitach opowiadających o bogach (greckich – Zeusie i Hermesie, rzymskich – Jowiszu i Merkury). Jako przemienieni w anonimowych i ubogich podróżnych zeszli oni na ziemię, aby znaleźć gościnę u ludzi. Na końcu bezowocnych poszukiwań znaleźli biednych małżonków, którzy jako jedyni wśród ludzi przyjęli ich ochoczo. Bogowie hojnie nagrodzili gościnną parę, natomiast zgładzili innych mieszkańców okolicznej krainy. Świadkiem tej ludowej tradycji o gościnności jest rzymski poeta Owidiusz (*Metamorfozy* VIII, 618). Jej echo znajdujemy także w drugiej księdze Łukasza (Dz 14,8-18). Kiedy z powodu cudu dokonanego przez Pawła i Barnabę mieszkańcy Azji Mniejszej wzięli ich za Hermesa i Zeusa, natychmiast pragnęli oddać im boską cześć. To przyjęcie kontrastowało z oporem żydowskich mieszkańców, którzy okazali się niegodnymi życia wiecznego (Dz 13,45-46).

⁴⁴ W ten sposób interpretuje zamiar ucznia S. Grassi, *Vangelo di Marco*, s. 239.

⁴⁵ Takie ma znaczenie propozycja postawienia osobnego namiotu każdemu z nich. Nie chodzi o samo doświadczenia antycypacji czasów ostatecznych ani przypomnienie obecności Boga wśród ludu podczas wędrówki przez pustynię, jak celebrowano te wydarzenia podczas Święta Namiotów (Kpł 23,41-43; por. Ne 8,14-15; Za 14,16-19). Ta interpretacja jest rozpowszechniona w komentarzach; por. H. Langkammer, *Ewangelia według św. Marka*, s. 219; J. Marcus, *Mark 8-16*, s. 638. Nie uwzględnia ona jednak znaczącej różnicy względem obchodu: Piotr nie zamierza postawić namiotów dla siebie ani dla innych uczniów.

⁴⁶ Na tę wartość wskazuje nie tylko jakość każdego z nich rozważana z osobna, lecz ich kombinacja: : ⋈ B C D L Δ Θ Ψ 33 565 579.

skryptów⁴⁷. Ukazuje on lęk uczniów jako lęk towarzyszący uczniom podczas całej teofanii (trwająca okoliczność jest podobnie oznaczona w 1,22; 2,15; 5,42; 6,31.48; 10,22; 14,40; 16,4), a nie tylko jako przyczynę wypowiedzi Piotra (jako wytłumaczenie powstania opinii o Jezusie w 6,14)⁴⁸.

3. Właściwe przyjęcie

Teofania, która następuje bezpośrednio po reakcji Piotra oraz po jej ocenie dokonanej przez narratora, uwydatnia rolę uczniów jako uczestników przemienienia oraz znaczenie ich udziału w tym wydarzeniu dla ich drogi za Jezusem. Specyfika tekstu Marka nie jest dostrzegana, ponieważ w trzech Ewangeliach synoptycznych są oni jednakowo adresatami głosu z nieba: polecenie słuchania jest sformułowane w 2. osobie liczby mnogiej: „słuchajcie Go” (Mt 17,5; Mk 9,7); „Go słuchajcie” (Łk 9,35).

Uważna lektura narracji Marka pozwala zauważyć, że tylko w niej są oni adresatami całej teofanii, a nie tylko głosu z nieba. Obłok bowiem pojawia się jako „osłaniający im” (ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς)⁴⁹. Innymi słowy, przedmiot wcześniejszej wizji, czyli przemienienie Jezusa oraz rozmowa Mojżesza i Eliasza z Nim, zostają zasłonięte przed uczniami. Za takim rozumieniem zdania przemawia to, że w Ewangelii Marka osobami wymienionymi przed zaimkiem „im” (αὐτοῖς) są trzej uczniowie. Do nich odnosi się komentarz narratora: „przestraszeni bowiem stali się” (ἐκφοβοὶ γὰρ ἐγένοντο). Natomiast mniej jednoznaczna wydaje się wersja obecna w dwóch pozostałych synoptykach: „osłonił ich” (ἐπεσκίασεν αὐτούς w Mt 17,5); „osłaniał ich” (ἐπεσκίαζεν αὐτούς w Łk 19,34). Z tego użycia akuzatywu może bowiem wynikać, że sami Jezus, Mojżesz i Eliaz zostali zakryci przez obłok lub razem z nimi również trzej uczniowie. Za pierwszym ze znaczeń przemawia fraza bezpośrednio poprzedzającą zdanie o obłoku.

⁴⁷ p^{45vid} A E F G H M N S W^{supp} Y Π Ω 1 2 13 28 35 69 118 124 157 346 700 788 1005 1071 1582 2358 2372 f¹ f¹³ Byz a b c f ff² i q.

⁴⁸ W tym sensie odniesienia do oceny propozycji ucznia jako wyrazu jego braku rozumienia należy rozumieć również zmianę na liczbę pojedynczą: „przestraszony bowiem stał się”, którą poświadczają dwa rękopisy: starołaciński (k) i starsosyryjski (sy^s)

⁴⁹ Lekcja z datiwem αὐτοῖς jest bardzo dobrze poświadczona: ⋈ A B C D E F G H^c K L M N S Y Δ Θ Π Ψ Ω 1 2 33 35 118 157 565 579 700 1005 1582 2358 2372 f¹ Byz a b c f ff² i k q. Natomiast wariant akuzatywem αὐτούς znajduje się w: p^{45vid} H* U W^{supp} 13 28 69 124 346 788 1071 1424 f¹³ l844. Jego pojawienie się zależy od sformułowania w tekstach paralelnych (Mt 17,5; 9,34). Lekcję z datiwem popiera także szczególny wariant: zaimek osobowy liczby pojedynczej αὐτῷ, który mają 473 sy^s, oznacza, że przed Piotrem zostało zasłonięte to, co on zobaczył.

U Mateusza i Łukasza nie ma bowiem wzmianki o lęku uczniów. Osobami, do których może się odnosić zaimbek osobowy w liczbie mnogiej, są Jezus, Mojżesz i Eliasz. To ich wylicza Piotr w swojej propozycji postawienia trzech namiotów: „dla Ciebie jeden i dla Mojżesza jeden, i dla Eliasza jeden” (Mt 17,4); „jeden dla Ciebie i jeden dla Mojżesza, i jeden dla Eliasza” (Łk 9,33). Z tego powodu zaimbek osobowy w tych dwóch synoptykach odnosi się do adresatów propozycji Piotra, natomiast w tekście Marka do samych uczniów przestraszonych z powodu przemienienia oraz nierozumiejących znaczenia tego wydarzenia.

W Ewangelii Marka pojawienie się obłoku i słowa głosu z niego odnoszą się do propozycji Piotra oraz do jej negatywnej charakterystyki. Tej funkcji nie ma teofania w pozostałych synoptykach. W obydwu wersjach rozpoczyna się ona zanim uczeń przedstawił w całości swoją propozycję: „Gdy jeszcze on mówił” (Mt 17,5); „Gdy on zaś to mówił” (Łk 9,34). Stąd w tych dwóch Ewangeliach nie koryguje ona wypowiedzi ucznia, lecz ją uzupełnia. Natomiast w Ewangelii Marka przedstawia się ona jako Boża odpowiedź na wystąpienie ucznia niepojmującego znaczenia przemienienia oraz swojej roli w tym wydarzeniu. Ta różnica między Mateuszem i Łukaszem a Markiem zgadza się z odmienną pozycją uczniów w przemienieniu. Mateusz i Łukasz, kiedy pojawia się obłok i głos, umieszczają w centrum osoby widziane przez uczniów, czyli przemienionego Jezusa i rozmawiających z Nim Mojżesza i Eliasza, natomiast Marek – uczniów, ponieważ to oni mają rozumieć to, w czym biorą udział, oraz działać odpowiednio do tego pojmowania.

Jaka powinna treść tego rozumienia i na czym powinno polegać ich działanie, przedstawia treść głosu z obłoku. Pojawienie się⁵⁰ obłoku oraz głosu z niego jest znakiem Bożego objawienia o najwyższej randze: pochodzenia zdarzenia całkowicie od Boga. Jednak nie tyle takie pochodzenie teofanii, ile treść przyniesionej przez nią wypowiedzi oznaczają tożsamość Tego, który mówi: „To jest mój umiłowany Syn. Słuchajcie Go!” (9,7).

Poznanie tożsamości Jezusa identyfikuje się z tajemnicą królestwa Bożego, którą powierzono Jego uczniom (4,11). W jej przyjęcie zaangażowany ma być cały człowiek, od jego wnętrza do zewnętrznej postawy. Nie chodzi więc

⁵⁰ Dwukrotnie użyty czasownik ἐγένετο ma najpierw za podmiot obłok, a następnie – głos. Użycie tej formy jest znaczące w Ewangelii Marka, ponieważ w ten sam sposób są przedstawiane wydarzenia i działania, których nie można przypisać ani inicjatywie samych tylko ludzi, ani naturalnym fenomenom: pojawienie się Jana (1,4), Jezusa (1,9), ustanowienie szabatu (2,27), egzorcyzmy (5,16; 9,26), biel szat Jezusa (9,3), pojawienie się obłoku (9,7) i głosu z niego (9,7), cudowne przekształcenie kamienia odrzuconego przez budowniczych (12,11), ciemność nad całą ziemią (15,33). Dwa razy w jednym wersecie w Ewangeliach pojawia się jeszcze na początku prologu Jana (J 1,3), a trzykrotnie na oznaczenie zjawisk kosmicznych czasów ostatecznych (Ap 6,12; 16,18).

o czysto materialne przyjęcie trzech postaci, które ukazały się uczniom na górze przemienienia. Także Mojżesz i Eliaz są podporządkowani Jezusowi: na górze przemienienia zwracają się oni w rozmowie do Jezusa, tak wcześniej rozmawiali z Bogiem na Synaju-Horebie (Wj 34,34–35; 1 Krl 19,9–18). Również uczniowie mają zwrócić się wyłącznie do Jezusa oraz przyjąć Jego obecność. Na czym ma polegać to przyjęcie, pokazuje apel skierowany do uczniów oraz określający ich postawę względem Syna Bożego: „Słuchajcie Go!”⁵¹.

Rolę uczniów w przemienieniu potwierdza zakończenie teofanii. W Ewangelii Marka wzmianka o ich reakcji na pojawienie się obłoku i głosu z nieba jest przedstawiona krócej niż u pozostałych synoptyków⁵²: „I zaraz potem, gdy rozglądali się dokoła, nikogo już nie ujrzeli, lecz samego Jezusa z nimi” (9,8). Wyrażenie „samego Jezusa z nimi” (ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’ ἑαυτῶν) odpowiada ich pierwszemu zadaniu określonymu w akcie ustanowienia ich jako Dwunastu: „aby byli z Nim” (ἵνα ᾧσιν μετ’ αὐτοῦ) (3,14)⁵³. Ta zwięzła wzmianka o reakcji na teofanię odpowiada funkcji łącznika z fragmentem, który przedstawia rozmowę Jezusa i uczniów podczas zejścia z góry.

Przemienienie nie kończy się na teofanii na górze. Udział w tym wydarzeniu trzech uczniów obejmuje także weryfikację ich gotowości do wypełnienia zadania ogłoszonego przez głos z obłoku: słuchania Jezusa. Już kiedy razem z Jezusem schodzą z góry, otrzymują polecenie milczenia ograniczonego do Jego zmartwychwstania (9,9). Ich przyjęcie tego nakazu oraz dyskusja nad znaczeniem tego ograniczenia wiąże się z ich przyszłym zadaniem głoszenia tego, co widzieli. Ich pierwsza reakcja ujawnia wprawdzie niezdolność natychmiastowej realizacji powierzonej misji. Jednocześnie ich pytanie o doktrynę skry-

⁵¹ W mowie misyjnej do Dwunastu przyjęcie do domu utożsamia się ze słuchaniem wysłanych przez Jezusa (6,11).

⁵² Zob. też porównanie synoptyczne z bardziej szczegółową relacją o reakcji uczniów na teofanię u Mateusza w A. Malina, *Dlaczego uczniowie nie mogli opowiadać o przemienieniu Jezusa?*, s. 26.

⁵³ Lekcja przyjęta w badanych tekście jest poświadczona przez wiele rękopisów: A C E G H K L M S U W^{supp} Y Δ Θ Π Ω I 2 13 28 35 69 118 124 346 700 788 1005 1071 1582 2358 2372 2542 f¹ f¹³ Byz l844 (ἀλλὰ μόνον τὸν Ἰησοῦν μεθ’ ἑαυτῶν w 565). Mniej liczne, choć niektóre lepszej jakości, mają bardzo podobne warianty: εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’ ἑαυτῶν w: κ D N Ψ 892 1241 1424 b c f ff² i q; μεθ’ ἑαυτῶν εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον w: B 33 579. Razem z lekcją εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον, która jest poświadczona przez: 0131 a k l sy^s, powstały one zapewne pod wpływem tekstu paralelnego: εἰ μὴ αὐτὸν Ἰησοῦν μόνον (Mt 17,8). Ostatni z wariantów razem z paralełą Mateuszową nie ma wyrażenie przyimkowego oznaczającego wzajemną więź między Jezusem a uczniami, która jest szczególnie uwydatniona we wzmiance pierwszego zadania Dwunastu. Także analiza retoryczna, która jest skoncentrowana na wyszukiwaniu paralelizmów, pomija znaczenie tego wyrażenie przyimkowego – np. R. Meynet, *L’Évangile de Marc*, s. 282–283.

bów wyraża ich potrzebę ciągłego przyjmowania słów o Jego własnym losie oraz ich udziale w nim⁵⁴.

Podsumowanie

Uczniowie są właściwymi protagonistami na scenie niezwykłego działania Boga. Jego nadzwyczajne akty wprowadzają ich w niedostępną dla innych tajemnicę osoby i misji Jezusa. Ich pojmowanie tych treści, które wyraża propozycja postawienia trzech namiotów, okazuje się jeszcze niewystarczające. Wydarzenia następujące po jej przedstawieniu przez Piotra pokazują, na czym dokładnie polega wada jego reakcji na otrzymane objawienie oraz co ma się zmienić w postawie ucznia. Następująca po jego wypowiedzi teofania odpowiada więc na ograniczone rozumienie zarówno tożsamości Jezusa, jak i wymagań na drodze za Nim. Ze względu na Boski charakter przemienienia mogłoby się wydawać, że uczniowie nie potrzebują żadnego uzupełnienia treści, którą przekazał im głos z obłoku ani nie muszą korygować tego, co widzieli na górze. Takiego uzupełnienia nie trzeba po stronie objawiającego, ale jest ono konieczne po stronie adresatów objawienia. Głos z obłoku wzywa ich do posłuszeństwa Synowi Boga. Zejście z góry pokazuje, że ma być ono natychmiastowe i bezwarunkowe.

Bibliografia

- Belano A., *Il Vangelo secondo Marco. Traduzione e analisi filologica*, Roma 2008.
- Bratcher R.G., Nida E.A., *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, Leiden 1961.
- Grasso S., *Vangelo di Marco. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 2003.
- Kernaghan R.J., *Mark*, Downers Grove – Nottingham 2007.
- Lagrange M.-J., *Évangile selon Saint Marc*, Paris 1929⁴.
- Langkammer H., *Ewangelia według św. Marka. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Poznań – Warszawa 1977.
- Malina A., *Dlaczego uczniowie nie mogli opowiadać o przemienieniu Jezusa? Studium Mk 9,9 w kontekście*, *Biblica et Patristica Thoruniensia* 7,4 (2014), s. 19–32.
- Malina A., *La ragioni del silenzio richiesto ai discepoli (Mc 8,30; 9,9)*, *Antonianum* 91,1 (2016) s. 177–193.

---

⁵⁴ Funkcja nakazu milczenia nałożonego na świadków przemienienia jest określona w relacji do narracji o wydarzeniu na górze w studium cytowanym w przyp. 52, zaś w związku z poprzednim nakazem milczenia w najnowszym artykule: A. Malina, *La ragioni del silenzio richiesto ai discepoli (Mc 8,30; 9,9)*, s. 177–193.

- Malina A., *Gli scribi nel Vangelo di Marco. Studio del loro ruolo nella sua narrazione e teologia*, Katowice 2002.
- Marcus J., *Mark 8–16. A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven – London 2000.
- Meynet R., *L'Évangile de Marc*, Paris 2014.
- Moulton J.H., Howard W.F., *A Grammar of New Testament Greek*. vol. II: *Accidence and Word-formation with an Appendix on Semitism in the New Testament*, Edinburgh 1990.
- Moulton J.H., Turner N., *A Grammar of New Testament Greek*, vol. III: *Syntax*, Edinburgh 1963.
- Perego G., *Vangelo secondo Marco. Introduzione, traduzione e commento*, Cinisello Balsamo 2011.
- Pesch R., *Das Markusevangelium*. II. Teil. *Einleitung und Kommentar zu Kap. 8,27–16,20*, Freiburg – Basel – Wien 1977.
- Porter S.E., *Idioms of the Greek New Testament*, Sheffield, 1994.
- Robertson A.T., *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*, New York 1919³.
- Schenk W., *Das Präsens Historicum als Makrosyntaktisches Gliederungssignal im Matthäusevangelium*, *New Testament Studies* 22 (1976), s. 464–475
- Swete H.B., *The Gospel According to St. Mark. The Greek Text with Introduction, Notes and Indices*, London 1908².
- Taylor V., *The Gospel According to St. Mark*, London 1966².
- Witherington B., *The Gospel of Mark. A Socio-Rhetorical Commentary*, Grand Rapids – Cambridge 2001.
- Wypadło A., *Die Verklärung Jesu nach dem Markusevangelium. Studien zu einer christologischen Legitimationserzählung*, Tübingen 2013.